

MANAS ATMIŅAS PAR ZIEMEĻ-VIDZEMI

1919. gada sākumā, kad Rīga bija lielnieku rokās, un Pagaidu valdība bija pārceļusies uz Liepāju, es uzturējos Aizputē, strādādams apriņķa valdē. Apmēram marta vidū sapēmu no Tautas padomes locekļa O. Nonāca, sava agrākā jaunākā darba biedra "Latvijas" redakcijā, telegrafisku uzaicinājumu, aizbraukt pie viņa Liepājā. Aizbraucu, un te nu dabūju no Nonāca zināt, ka Pagaidu valdība nolēmusi izdot Valkā latviešu laikrakstu, lai ar tā palīdzību sauktu un modinātu latviešu Ziemeļvidzemē uz kopēju cīņu par patstāvīgu, neatkarīgu Latviju un tās aizstāvēšanu pret ārējiem un iekšējiem ienaidniekiem. Avīzes izdošanu un vadīšanu Pagaidu valdība bija uzticējusi O. Nonācam, un viņš aicināja mani un dzejnieku E. Virzu, braukt viņam līdzī uz Ziemeļvidzemi un strādāt izdodamā laikraksta redakcijā.

Rīgā un Jelgavā tobrīd nebija neviena latviešu laikraksta, izņemot komunistu "Cīņu". Liepājā gan iznāca jauns, plašs dienas laikraksts "Latvijas Sargs", bet tas vidzemniekiem nebija pieietams, bez tam šim laikrakstam toreiz bija vairāk, vai mazāk smagi jūtams vācu okupācijas varas slogs. Turpretim Ziemeļvidzeme, ar Valku kā centru, bija gandrīz vienīgais stūrītis Latvijā, kur patlaban nebija nedz vācu, nedz lielnieku okupācijas, jo pēdējo kaŗa pulkus, jaunās igauņu republikas sparīgā armija ar somu savvaļnieku palīdzību, bija nesen aizdzinusi projām. Tā tad, Ziemeļvidzeme bija tiešām vienīgā vieta, kur vēl bija iespējams izdot brīvu, bezcenzūras laikrakstu. Viss tas bija žurnālistam vilinoši un daudzsološi. Tad arī O. Nonāca uzaicinājumu labrāt pieņēmu un, ja pareizi atceros, 20. martā sēdāmies Liepājas ostā mazā tvaikonīti "Maiga", lai pa jūras ceļu dotos uz Rēveli un no turienes uz Valku. Atnāca mūs izvadīt iekšlietu ministrs Dr. M. Valters, kas toreiz bija istais Pagaidu valdības grožu turētājs, jo lielākā daļa valdības locekļu atradās ārzemēs, uz kuriem bija aizbraukuši, pūlēmies gan sagādāt jaunajai valstij kādu ārēju aizņēmumu, gan arī darboties politiskā ziņā savai tēvijai par labu.

Brauca ar šo pašu kugi bez mums, žurnālisti darbinieki Pagaidu valdības uzdevumā. Tā K. Bļodni uz Rēveli un no turienes uz Helsinkiem iepirkt mūs arī kādas citas lietas. Tādā raibā un plašā sabiedrī un patikamī. Piemēram E. Virza un K. Bļodnieks braši nodziedāja veselu rindu tautas dziesmu. Kami dājuši, vai arī dziedāšanā noklausījušies, likās uz mazā tvaikonīša vadītājs, kapteinis Zariņš, pavadīji nakti, pamanīdams, ka esam aiz Dago salas iekļuvi izausa gaisma, izdevās pašreizējo stāvokli noskaidrus. Bet atkal draudēja jaunas likstas. No Liepājas lāk, jūra bija gluži svabada no ledus, bet aiz Sāmu kārtā, kuŗa jo tālāk uz ziemeļiem, jo kļuva biezāki pāris collu biezs, mūsu kugītis brauca vēl diezgan kam un biežākam, tikko stūmās uz priekšu. Tad kā spiedās mūsu kugītim virsū, tā ka tas sāka brikšķēt to var saspīest un tam jānogrimst. Jau lika sanest

Kad tautu postīja bargs ienaidnieks,
Par tevi, Latvija, mums nomirt bija prieks.
(Ed. Virza)

ZIEMEĻNIEKI

Latvijas brīvības cīņu
50 gadu atcerē

RAKSTU KRĀJUMS

1970

Ziemeļlatvijas Brīvības cīņu atceres
Rīcības Komitejas izdevums

lai, ja vajadzīgs, katrā acumirkli var glābties no kuga uz ledus. Par laimi milzīgais ledus gabals tālāk nevirzījās, mūsu kugis palika vesels, un lēnā gaitā turpināja atkal ceļu. Uz čupā sdzītiem ledus gabaliem un sniega kupenām kādā vietā ieraudzījām netālu no mums roņus saulē guļam un sildāmies. Radās kāds labs šāvējs - laikam kuga krānskuris, - kas sadabūjis bisī divi roņus nošāva, ko tad uznesa uz kuga.

Beidzot ledus radās jau kādu pēdu biezs, un mūsu "Maiga" nu apstājās pilnīgi uz vietas. Rēvele bija jau skaidri redzama, tālumu mēroja uz 14 verstīm. Brauca arī no Rēveles ostas kāds ledlauzis mums pretī, bet tas nespēja ledum izlauzties cauri un nekā neizdarījušam, tam vajadzēja atgriezties ostā atpakaļ. Citi nu sarunāja iet kājām uz Rēveli. Pirmais, uzsējis somu uz muguras un gaŗu nūju paņēmis rokā, devās ceļā pats kuga ipašnieks J. Eikerts, viņam pakal cīti, lielākos vai mazākos pulciņos. Daži palikām uz kuga, noskatīdamies, kā aizgājēji, pēc apmēram pāris stundu ilga gājiena, laimīgi sasniedza malu. Otrā dienā atbrauca somu ledlauzis "Herkules", kas mūsu "Maigu" nu ievīlka Rēveles ostā. Tāds bija mūsu brauciens pa jūru.

Svētdien, 30. martā, ieradāmies Valkā. Pie jauna laikraksta izdošanas tūlīp vēl nestājāmies, jo Valkā jau iznāca kāda mazāka nedēļas avīze "Jaunā Dzīve", ko izdeva un vadīja, vietējās sabiedrības pabalstīti, J. Porietis un K. Gulbis.

Patlaban Valkā nodibinājās Latvijas Pagaidu valdības pilnvarotie organi Ziemeļvidzemē: pārvaldnieks civīllietās - inženieris M. Gailītis, kaŗaspēka augstākais komandieris - pulkvedis Zemītāns, finanču lietu pārzinis - cand. rer. merc. A. Pētersons, zemes un rekvizīcijas lietās - agr. V. Gulbis un (vēlāk) tieslietu pārzinis advokāts M. Antons.

22. aprīlī, - taisni tai dienā pēc Lieldienām, - sākām izdot dienas laikrakstu "Tautas Balss", pēc tam, kad iepriekš bijām vienojušies ar "Jaunās Dzīves" izdevējiem, ka tie savu nedēļas laikrakstu apturēs.

Bijām paguvuši izdot tikai piecus numurus, kad mūsu jaunajam uzņēmumam likās pienācis gals. Proti, svētdienā pēc Lieldienām pienāca no frontes ziņas, ka lielnieki pārrāvuši igauņu fronti un virzoties uz Valkas pusi. Uztraukums bija liels. Svētdienas vakarā, lietum lipājot, nesām savas mantas uz komandantūru, lai no turienes tās nogādātu uz vilcienu, kas jau stāvēja sarīkots valdības iestāžu evakuēšanai uz Tērbatu vai Rēveli. Visu nakti valdības iestādes veda labības krājumus un citas mantas uz piestātņi un krāva vagonos. Otrā rītā turpinājās gatavošanās uz Valkas atstāšanu, jo no kaŗa lauka nenāca labākas ziņas, bet pārrautā (vai arī tikai atpakaļ spīestā) fronte bija jau tik tuvu Valkai, ka varēja sadzirdēt ložmetēju uguni. Tie bija baigi brīži. Pasteidzinātā tempā norisinājās evakuēšanas darbi. Visiem darba spējīgiem raujoties ar mantu kraušanu un vešanu, neatlika nevienas personas vilciena apsargāšanai. Tad man, kas savu nelielo somu jau sen biju novietojis vagonā, bija jāuzņemas sargposteņa dienests. Iedeva man kaŗa šauteni, ar kuŗu uz kamiesi soļoju gar vilcienu, kamēr cīti brauca uz pilsetu, atdzina pilnus vezumus, izkrāva tos un brauca atkal cītiem pakal. Nebiju turējis šauteni rokās kopš jaunības gadiem, kad būdams par mājskolotāju, klaiņoju ar medību bisī plecos pa Lietuvas mežiem. Pēc mana, apm. pāris stundu ilgā sargdienesta, pienāca komandantūrā ziņa no kaujas lauka, ka izdevies lielnieku uzbrukumu apturēt. Tā bija pirmā labā vēsts. Otrā laba vēsts bija, ka no Rēveles esot ceļā uz Valku vesels vilciens kaŗaspēka. Un tiešām, ap pulkstens 4 pēc